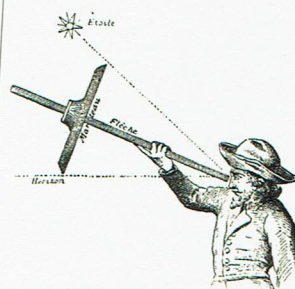

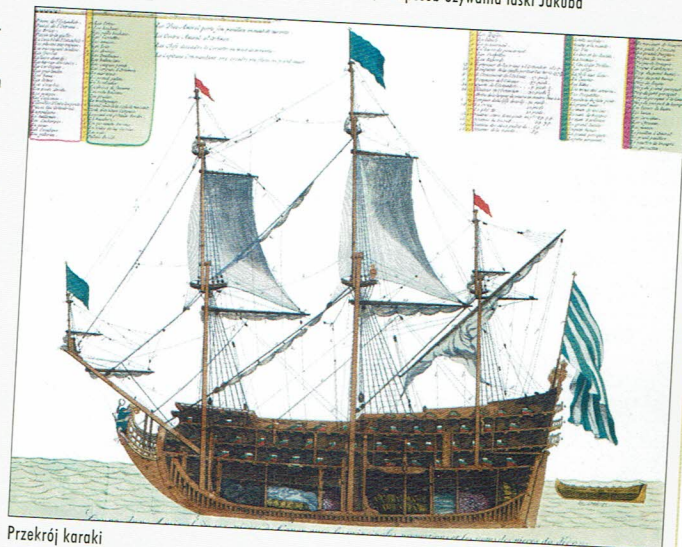
3.3. WIELKIE ODKRYCIA GEOGRAFICZNE

3.3.1. Przyczyny podejmowania wypraw przez Europejczyków

- konieczność znalezienia nowej drogi do Indii po opanowaniu przez Turków Konstantynopola i wschodnich wybrzeży Morza Śródziemnego
- ujemny bilans handlowy krajów europejskich w wymianie z Bliskim i Dalekim Wschodem
- wyczerpywanie się złóż kruszców szlachetnych w Europie (złoto, srebro)
- rosnące przeludnienie skłaniające do poszukiwań nowych obszarów osadniczych
- ciekawość świata wynikająca m.in. z ewolucji mentalności Europejczyków – rosnące zainteresowanie hasłami humanizmu
- chęć szerzenia chrześcijaństwa
- chęć ucieczki przed różnego rodzaju prześladowaniami
- dążenie hiszpańskiego i portugalskiego rycerstwa do zdobycia bogactw i sławy, co w Europie, wobec zakończenia rekonkwisty, było znacznie utrudnione
- poszukiwanie afrykańskiego (lub indyjskiego) chrześcijańskiego królestwa księdza Jana
- skupienie wokół portugalskiego infanta księcia Henryka Żeglarsza środowisk naukowych zainteresowanych poszerzaniem horyzontów – także geograficznych

Sposób używania laski Jakuba

Przekrój karaki

3.3.2. Postęp techniczny umożliwiający podjęcie transoceanicznych wypraw odkrywczych

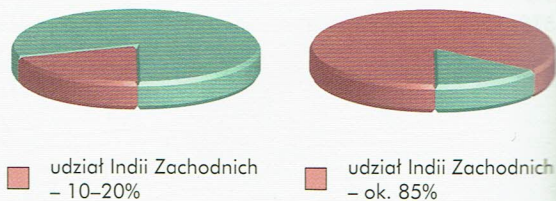
- Udoskonalenia techniczne w budowie okrętów: opracowanie **poszycia karawelowego** (łączenie poszycia na styk, zamiast na zakładkę), zwiększenie powierzchni i ewolucja form ożaglowania – początkowo stosowane ożaglowanie skośne zastąpiono z czasem żaglami rejowymi na przednim maszcie, a następnie także na grotmaszcie. W efekcie zmian konstrukcyjnych pojawiły się jednostki zdolne do żeglugi transoceanicznej – karawela i karaka.
- Rozwój w dziedzinie nawigacji: upowszechnienie **busoli morskiej** (igła magnetyczna umieszczona na tarczy z podziałką stopniową i rumbową do odczytywania kursów i namiarów), **laski Jakuba** (prosta przeziernica służąca do określania szerokości geograficznej na podstawie kąta wzniesienia ciał niebieskich), kwadrantu, astrolabium.
- Rozwój kartografii – upowszechnienie **portolanów**, czyli map morskich (z epoki wielkich odkryć geograficznych) ręcznie malowanych na pergaminie, wydawanie dzieła *Geographike Hyphegesis* (Nauka geograficzna) Klaudiusza Ptolemeusza z Aleksandrii (I–II w. n.e.) począwszy od 1475 r.

3.3.4. Skutki odkryć geograficznych

- Podbój i kolonizacja odkrywanych terytoriów – powstanie imperiów kolonialnych, najpierw hiszpańskiego i portugalskiego, a następnie angielskiego, holenderskiego i francuskiego. Hiszpanie dążyli do opanowania w całości (w głąb lądu) odkrytych ziem. Tereny zajęte przez Hiszpanię w Ameryce Południowej przekształcone zostały w **wicekrólestwa** (podzielone były na prowincje), na czele których stali wicekrólowie mianowani przez władców Hiszpanii. Portugalska dominacja kolonialna zwykle ograniczała się do panowania nad obszarami nadmorskimi (prócz Brazylii). Portugalczycy zakładali w koloniach **faktorie handlowe** oraz tam, gdzie były ku temu odpowiednie warunki – **wielkie plantacje** trzciny cukrowej, bawełny, kawy, herbaty oparte na niewolniczej pracy Indian, a później przywożonych z Afryki czarnych niewolników.
- Konflikty z autochtonami zamieszkującymi odkrywane i kolonizowane lądy – działalność **konkwistadorów**.
- Tworzenie się systemu kolonialnego wywołało rywalizację między metropoliami i doprowadziło w efekcie do wybuchu wojen o kolonie.
- Zmiany w europejskich stosunkach gospodarczo-politycznych – Hiszpania i Portugalia stały się nowymi mocarstwami.
- Przesunięcia szlaków handlowych – spadek znaczenia szlaków śródziemnomorskich i hanzeatyckich.
- Napływ do Europy dużej ilości złota i srebra, co było jedną z przyczyn (także migracje ludności wiejskiej do miast, wzrost demograficzny społeczności Europy) zjawiska **rewolucji cen** (nożyce cenowe), polegającej na drastycznym wzroście cen żywności przy nieznacznym wzroście cen produktów rzemieślniczych.
- Początek procesu emigracji ludności z Europy.
- Nasilenie działalności misyjnej na nowo odkrytych terenach.
- Powstanie nowych szlaków handlowych i masowy napływ nowych towarów.
- Degradacja i wyniszczenie kultur autochtonicznych (m.in. Majowie, Aztekowie, Inkowie).
- Poszerzenie horyzontów myślowych Europejczyków i rozwój nauki, m.in. astronomii i geografii.

Udział Indii Zachodnich w eksporcie hiszpańskim w 1525 i 1555 r.

Kolonie mocarstw europejskich i szlaki handlowe XVI–XVII w.

